

Vojko Kuzma

KITAJSKI KONCEPTI POVEZLJIVOSTI

Kitajska je v mnogo čem specifična in posebna država. Je najbolj obljudena, trenutno je druga svetovna gospodarska sila, ki resno posega in se spogleduje s primatom ZDA, njena vlaganja v raziskave in razvoj bodo kmalu pričela presegati tudi ameriška, po številu milijonarjev pa jo je že. Je specifična varianta kapitalizma, kombinirana z enopartijskim modelom, in je v tem pogledu zgodovinski *sui generis*. Za razliko od nekdanje izolacionistične in vase zaprte politike, pa današnja Kitajska svojo aktualno in bodočo moč v veliki meri odpira na globalne tokove, oziroma liberalne modele kapitalizma, ki predpostavljajo odprtost v trgovini in poslovanju. Na drugi strani sama Kitajska razvija in ohranja v veliki meri državno lastniški model kapitalizma, hkrati pa v mednarodnih tokovih liberalnemu kapitalizmu predpostavlja model velikih državnih vlaganj.

Kitajska sicer s svojimi naložbami prihaja v Evropo, posebej Zahodno, že kar nekaj časa, specifičen novuum pa je nastal v zadnjih letih, ko se je Kitajska intenzivno pričela ukvarjati z evropsko jugovzhodno soseščino, mislimo na kitajsko bolj "lokalno" pobudo "16+1", globalno pa je svoje odpiranje v svet in proti Zahodu pričela uresničevati z novodobno "svilno potjo" to je pobudo "Pas, cesta", kar prej velja razumeti kot več kopenskih mega koridorjev (pasov) in več cest (pomorskih poti).

Če je v začetni fazi glede kitajskih pobud in načrtov prevladovala zadržanost in tudi nerazumevanje samih pobud, pa je v kasnejši fazi prišlo do odpiranja držav kitajskim pobudam tako v JVE kot tudi v EU članicah iz "16+1".

Za aktualno, trenutno fazo pa predvsem velja, da narašča kritičnost do kitajskega delovanja. Tako lahko tako v različnih evropskih *think tankih* v zadnjem času zasledimo študije, ki so kritične glede kitajskega delovanja v 16+1, z vidika evropskih standardov in vrednot, na drugi strani pa tudi narašča kritičnost v samih evropskih strukturah glede Kitajske, predvsem glede

maj 8, 2018

njenega zapiranja za evropske naložbe in posle, in pa kitajskih modelov državnih vlaganj v evropskih soseščinah.

Če se je Kitajska v času prejšnjega mandata predsednika Xi Jinpinga s svojo svilno potjo v Evropi vrednotila kot edina država na svetu z globalnimi vizijami delovanja in razvoja, ki neprimerljivo presegajo nekdanji Marshallov plan, pa je po njegovi ponovni izvolitvi narasla kritična ocena in tudi določeno nezaupanje glede kitajskega vpliva.

Hkrati so razprave o Kitajski v Evropi postale tudi dokaj emocionalno obarvane, pri čemer ocene in pogledi nihajo med alarmantnimi in dokaj radikalnimi pogledi in ocenami, in pa tistimi, ki zagovarjajo usklajevanje, zblíževanje in "pomirjanje".

Evropske predstave o današnji Kitajski in pričakovanja, da se bo relativno hitro predrugačila in priredila po zahodnih standardih, to je glede liberalne ureditve, so se spremenile, in s tem zožile manevrski prostor za delovanje do Kitajske, hkrati pa tudi okrepile ocene, da pri kitajskih politikah povezljivosti ne gre samo za infrastrukturne projekte, marveč tudi različne politične opcije.

Verjetno je bistvo nove Kitajske, pod predsednikom Xi Jinpingom prav v tem, da je Kitajska oblikovala lastne in hkrati tudi globalne politike svojega povezovanja (povezljivosti), tako na področju infrastrukturnih naložb in mednarodnih kreditnih linij, kot tudi razširitve področij sodelovanja na ustanove s področja raziskav, financ, prevzemanjem mednarodnih medijskih hiš, ter širjenja in uveljavljanja lastnih tehničnih in regulacijskih standardov.

Kitajska za razliko od ZDA, še posebej v zdajšnjem času predsednika Trumpa, izhaja iz strateških premis, po katerih sta moč in povezljivost tesno povezani kategoriji.

Skozi prizmo kitajskih političnih načrtovalcev, politični manevrski prostor ne oblikuje toliko nekakšna nova mednarodna avtoritarna vloga, to je "sharp power", kot to trenutno vidijo politični načrtovalci v ZDA, ne nazadnje tudi v okviru koncepta "najprej Amerika", marveč iz doslednega in sistematskega izvajanja proaktivne moči v povezljivosti ("*connectivity power*").

maj 8, 2018

Le ta temelji na premisi, da čim več sredstev in mehanizmov povezljivosti posamezen akter razvija in poseduje, tem več moči si pridobi za neposredno ali pa posredno vplivanja na druge igralce. Pri tem za zdaj ne dela večjih razlik med samimi forumi in pa smermi te povezljivosti, oziroma velja za Kitajsko predvsem doktrina "več je bolje".

Peking pri tem uporablja odnose z zahodnimi državami in zahodnimi liberalnimi ustanovami za graditev svojih povezljivostnih zmogljivosti. Na specifičen način Kitajska uporablja obstoječo mednarodno liberalno ureditev, in se z njo povezuje, brez, da bi se sama tako oblikovala ali spreminjala. Na drugi strani pa tudi kitajska enormna gospodarska rast in pa kontinuirano naraščanje kitajskega globalnega dosega, vplivajo in spreminjajo tudi samo liberalno ureditev.

Resda liberalna načela in standardi še vedno ostajajo v veljavi v zahodnem civilizacijskem modelu in v zahodnem razumevanju mednarodnih odnosov, toda hkrati se določena načela potiskajo v ozadje, oblikujejo drugačne perspektive, kritizirajo in napadajo obstoječe ustanove in skušajo oblikovati nove.

Tudi če gre za drugačne kriterije glede razvojnih kreditov ali pa pravil glede bodočega razvoja kibernetike velja, da Kitajska s svojimi proaktivnimi politikami povezljivosti postopoma ustvarja nove svetovne okvirje o tem, kaj je možno in kaj je legitimno.

Paul J. Kohlenberg in Nadine Godehardt v analizi kitajskih politik povezljivosti¹, izpostavljata štiri osnovne značilnosti: proaktivnost, večdimenzionalnost, diskurz moči, in pa takšno kitajsko internacionalizacijo, ki implicira tudi partijska pravila.

Proaktivnost (*zhuidongxing*)

Po kitajskem razumevanju pro aktivnosti gre za prednostno iskanje strateških niš, to je načinov, na katerih se naj povezuje. Samo proaktivni dejavniki, lahko namreč oblikujejo

¹ Chinas Globale Konnektivitätspolitik, Zum selbstbewusstesten Umgang mit chinesischen Initiativen, SWP-Aktuell, 18, März, 2018

maj 8, 2018

mehanizme in oblike povezovanja z drugimi akterji in državami. Asimetrije se lahko tako s pomočjo povezljivosti celo tudi okrepijo, na strani in v prid proaktivnega igralca. Opozorila, da novi odnosi potekajo v obeh smereh, oziroma, da naj bi šlo bolj ali manj za recipročnost, delujejo bolj ali manj v prazno, ker proaktivna stran, v našem primeru Kitajska, oda samega začetka oblikuje kriterije in vsebine povezovanja na osnovi svojih pogledov, in z dominantne pozicije svojih enormnih zmogljivosti.

Pro aktivnost je po kitajskih gledanjih tako osrednja točka politik povezljivosti, saj na retorični ravni celo sugerira, da tovrstna lastna politika odgovarja idealu odprtosti. Peking tukaj lahko nastopa s pozicije moči, saj lahko v primeru zavračanja ponujenih sodelovanja lahko nastopi kot akter, in se ščiti ter tako vpliva na destabilizacijo globalnega gospodarstva. Kitajska uporablja vsakršno politično priložnost, da sama aktivno opredeli, kaj pomeni sama odprtost. Tako v okviru pobude Svilna pot, kot tudi v okviru Šanghajske organizacije za sodelovanje (SCO) ali pa BRICS-a, sledi tem svojim strateškim načelom, in skuša vedno več držav vključiti z načeli kot so odprtost, ali pa širitev krogov prijateljstva.

Večdimenzionalnost (*duowei lianjie*)

V številnih dokumentih v okviru Svilne ceste, se sama povezljivost uvršča v posamezna tematska področja. Pomembnejše pa so spremembe vpliva med različnimi tehničnimi področji in pa geografskimi prostori, konkretno glede gospodarskih koridorjev, oskrbovalnih linij, tranzitnih regij in mest, pomorskih kablov, mobilnih omrežij in satelitov.

Posamezni kitajski projekti, ki jih zunanji ocenjevalci radi kritizirajo kot ekonomsko nerentabilne, ali vsaj vprašljive, sledijo po kitajskih razmišljanjih, popolnoma drugačni logiki. Gre namreč za oblikovanje novih okoljskih sistemov, ki bodo nekoč, ko bodo medsebojno povezani, oblikovali nove geografske in politične okvirje.

Pomorska mesta vzdolž novodobne svilne poti kažejo na težišče kitajske pozornosti. Tukaj ne gre namreč samo za vzpostavitev posameznih logističnih poti, marveč tudi za uveljavljanje novih tehničnih standardov, kot je zaščita podatkov in informacijska varnost. Med drugim,

maj 8, 2018

tudi to, da denimo kitajska podjetja z razširitvijo novih tehnologij, kot je mobilno omrežje 5G, dobijo dominanten položaj na trgu.

Znotraj takšnih spremenjenih dimenzij v okviru kitajskih politik povezljivosti, se lahko oblikujejo tudi nove geografske regije. Kot kažejo primeri oblikovanja pametnih mest, se le ta ne oblikujejo posamično in naključno na zemljevidih, ampak kot transnacionalna omrežja, ki nastajajo in vedno tesneje sodelujejo. To velja denimo za kitajske paradne projekte v okviru Svilne poti, kot sta nemški Duisburg ali pa Gvadar v Pakistanu, kjer se postavljajo trase za nov tehnološki razvoj, pri čemer naložbe in podjetja zagotavljajo, da se bodo kitajske izkušnje in standardi v bodoče uporabljali in uveljavljali globalno.

Diskurz moči (*huayuquan*)

Za razliko od terminov "*soft power*" ali pa "*sharp power*", pri kitajskih političnih načrtovalcih bolj dominira termin diskurz moči, ki ima tako praktične kot teoretične komponente. Na praktični ravni naj bi zagotavljal boljše informacijske kanale in platforme, med drugim tudi na področju kibernetike. Hkrati želi Kitajska s tujimi naložbami v medijske hiše, sodelovanja *think-tankov* in druge raziskovalne projekte, dolgoročno vplivati ne samo na vsebino poročil in debat. Peking želi pravila in procese političnih diskusij oblikovati po lastnih videnjih.

Idealno tipsko deluje takšen koncept tudi povratno proaktivno. Peking želi postopoma videti, kateri koncepti in ideje zahodne liberalne svetovne ureditve so združljive s kitajskimi diskurzi.

Nevtralni termini kot so odprtost, inkluzivnost, ali pa kitajska prizadevanja proti "deglobalizaciji" tako niso samo torišče med različnimi političnimi svetovnimi ureditvami. Za razliko od dominantnih in v naprej jasnih terminov kot so demokracija, recipročnost, ali pa človekove pravice, vidi Kitajska tukaj možnost, da uporabi in vsadi takšne nove termine na Zahod.

maj 8, 2018

Avtorja menita, da je za kitajske politične načrtovalce pomembno, da sta za Kitajsko še posebej obetavni menjava in sodelovanje z državami v Latinski Ameriki in pa vzhodni Evropi, saj le ti dve regiji nista tako močno zakoreninjeni na liberalnih vrednotnih sistemih.

Zdi se, tako avtorja, da Kitajska želi dolgoročno teritorialni domet liberalnih političnih sistemov omejiti. Deli latinske Amerike ali pa vzhodne Evrope naj bi tako celo postali izključeni iz globalnih povezav z Zahodom.

Internacionalizacija, ki implicira veljavna (partijska) pravila (qian guize)

V svojih pobudah daje Kitajska prednost neformalnim vzorcem povezovanja. V ta okvir sodijo številni ukrepi povezovanja med kitajskimi podjetji in lokalnimi podjetji za vzpostavljanje prvih stikov za nastopanje v partnerskih državah. Pri tem ni toliko pomembno, ali so kontakti formalizirani ali pa popolnoma ne institucionalizirani. Sem sodijo tudi sodelovanja med kitajskimi podjetji in lokalnimi podjetji z namenom vzpostavljanja stikov v novih partnerskih državah. Kitajski dejavniki ne pripisujejo večjega pomena samo temu, da se sami stiki formalizirajo ali pa celo institucionalizirajo, in jih torej ne povezujejo zgolj s pravnimi okvirji, marveč tudi obrazci, normami in ustanovami s katerimi se ukvarja komunistična partija. Večkrat se partijske celice v podjetjih in kitajskih tujih skupnih vlaganjih (*joint ventures*) pojavijo šele naknadno, in sicer glede strateških kadrovskih potez in pa poslovnih potez. Pri tem gre lahko za globoke spremembe, saj imajo pri tem partijski prerogativi glede zaščite podatkov in dostopa do informacij prednost pred sporazumi in pogodbami.

Z vidika same strategije povezljivosti to konkretno pomeni, da se dogovorjeni pravno - poslovni okvirji s Kitajsko lahko sčasoma spremenijo. Peking je najavil tudi ustanovitev lastnega sodišča za reševanje sporov glede naložb v okviru Svilne ceste, s čemer bo imel na voljo dolg vzvod moči do številnih tujih akterjev.

maj 8, 2018

Zaključna razmišljanja

Peking na eni strani vendarle ne more v celoti sam odločati s kom, kako in preko katerih kanalov bo izvajal svojo politiko povezljivosti, na drugi strani pa ga pri tem tudi ni mogoče kopirati.

Za Evropo (EU) bi bilo smiselno predvsem sledenje nekaterim temeljnim načelom.

Med drugim se je smiselno izogibati vnaprejšnjim sodbam in pa statičnemu gledanju na kitajske politike. Namesto tega je ustrezneje iskati oporo v temeljnih postulatih demokracije, med drugim glede reševanja sporov, preglednosti in vztrajnosti.

Demokratični diskurz in preglednost sta enako pomembni vrednoti, kot pa kritična infrastruktura. Ustrezno je tudi uveljavljati zaščito osebnih podatkov, kot osnovi liberalne zunanje politike. Konkretno bi to pomenilo, da bi se pravila EU glede zaščite podatkov nanašala na kitajske tehnološke koncerne kot so Baidu, Alibaba ali pa Tencent (BAT). Evropska politika glede Kitajske ne sme biti "kitajska" marveč predvsem evropska, utemeljena na pravu in vrednotah EU.

Evropa je mehka sila in ima zato, za razliko od ZDA², paradoksalno, na voljo več možnih mehanizmov glede odnosov s Kitajsko.

Kitajska s svojim kapitalom in naložbami v EU, in v njeni jugovzhodni soseščini je dejstvo, njena tukajšnja prisotnost pa se glede na kitajsko strategijo povezljivosti ne bo zmanjševala, tudi v primeru manjše kitajske gospodarske rasti. EU regiji JVE, ki še ni del EU, ne more preprečevati naložbenega sodelovanja s Kitajsko, smiselno pa je, da pri velikih kitajskih naložbenih infrastrukturnih projektih v JVE poteka med Pekingom in Brusljem intenziven dialog predvsem glede usklajevanja z evropskimi načrti prometnih povezovanj.

² Najverjetneje so ZDA tudi zamudile čas, ko je bilo mogoče Kitajsko tehnološko razvojno ustavljati s sankcijami in trgovinskimi oziroma carinskimi vojnami. Sedaj jo lahko samo še upočasnjujejo. Več o tem v Svet Kapitala, Delo, 20. Aprila 2018, Zorana Bakovič, Znanje ne prenese meja, modrost ne mara varčevanja.